

PERQUÈ I COM DATEM ELS DISCS A 78 RPM?

És natural que tots els sers de l'univers tinguem una data d'origen, un punt de sortida a partir del que comença la gravació de la història. En aquests tipus de discs encara es fa més necessària posar aquesta fita si volem conèixer la verdadera evolució musical al llarg del temps: el tipus de música imperant, la forma de tocar, els so dels instruments, l'habilitat dels solistes... Si perdem aquests coneixements i l'interès del públic pel tema, quin sentit té la nostra feina i per què diantre ens molestem a fer-la?

Es que sols hem de conservar allò que creiem perfecte? Si ho fem així, no correm el risc d'alterar el propi i normal desenvolupament?. Aquestes reflexions, com a mínim, recomanant prudència i cautela.

Crec que amb aquestes primeres reflexions ha quedat clar la necessitat de datar aquest tipus de música. La tècnica de datar els discs de pedra ens portarà per camins complicats; però apassionants on sovint abunden les sorpreses.

Si datar un disc és una feina imprescindible, quan més remota sigui la data més difícil serà la seva determinació i major el seu marge de fluctuació. Per tant crec que, sense esperar més temps, posem-nos mans a l'obra.

Per entendre i determinar moltes coses ens caldrà afinar la data de gravació. Considero que és una manca de rigor donar, avui, una marge de 10 anys. Afirmacions com, gravat entre 1.920-1.930, no tenen cap valor històric, i menys encara si el marge s'ha quedat petit, fet que passa massa sovint. Crec que cal afinar més i actuar amb més precisió. Que ens podem equivocar? Naturalment que sí i sobre tot quan manegem tanta informació: però sense perdre de vista que la competència és inversament proporcional a la quantitat d'errades.

De totes maneres hi ha molts factors que poden induir a errors. En primer lloc destacaria la pròpia literatura del tema. Es troben clares contradiccions entre els historiadors i/o escriptors. Això es desmoralitzant i acaba pensant: "cada dia en se menys del tema, aquí ningú s'aclara." M'imagino que hem pouat l'aigua de diferent pou; però a la fi tot es aigua.

També cal tenir present que l'evolució no té una data fixa d'origen, si no que és, més be, un procés que no saps ben be quan s'inicia ni quan s'acaba. Es a dir, comença poc a poc i s'acaba de la mateixa manera. No es fàcil concretar i datar una fita afirmant; a partir de.... i fins a...

S'ha d'assumir, també, que sovintegen les veritats a mitges, que cal destriar el gra de la palla, la història de la ficció i que aquesta tasca és complexa i complicada. La primera providència seria no fiar-se mai d'una sola font de informació per bona que sembli. La nostra regla d'or es acceptar una data quan diferents i dispars informacions apunten cap a una mateixa data. Tan sols quan es donem totes aquestes condicions acceptem una data com a fiable.

Un altre factor desestabilitzant són les reedicions, especialment les del primer decenni del segle XX i reeditades a mitjans de la dècada dels anys 20. Durant aquest període tant el só com la dicció i la forma d'interpretar havien canviat molt. Això es feia normalment amb les gravacions de gran èxit per reduir despeses i guanyar mes calerons tot i rebaixant el preu de la gravació. Sembla segur que les discogràfiques feien l'agost en les reedicions.

Situats ja dins la problemàtica entrem de ple en el tema d'avui explicant les verificacions que cal fer per datar correctament una gravació. Cal conèixer al detall o tenir a ma:

A.- **La història de la discogràfica** i de l'editora del disc.

Qui era l'empresa impressora, quan va començar la indústria, quin fou el seu procés durant la seva activitat, fites importants de l'empresa, quan i perquè va plegar... Tot això poden ser dades complementaries molt valuoses.

B.- **Consultar o tenir algun catàleg de discos de l'època**

Disposar de una relació bàsica dels números de catàleg de cada discogràfica. Mínimament en intervals de 3 o 4 anys.

C.- **Conèixer la història de les cobles** i dels seus intèrprets solistes. És una informació imprescindible.

D.- **Conèixer la història dels compositors** i a ser possible el llistat datat de la seva obra. És evident que si un autor ha datat una obra musical la seva gravació ha d'ésser posterior. Ens dóna un extrem de la banda de fluctuació.

E.- **L'escanejat de les etiquetes** dels discs, sempre aportar algun detall interessant que ha passat desapercbut. Fins hi tot ens permetran comparar gravacions similars... Sens dubte sempre és de gran ajut.

Crec que la millor forma d'explicar el procediment es fer uns exemples:

1.- Cas senzill.

Títol de la sardana “**Angelina**” de'n V. Bou. Cobla “**Els Montgrins**”

Discogràfica “**Odeon**”. (etiqueta de color; un llac blau). N° de catàleg: **A-139.087**. N° de disc: “**SO-2324**” (disc importat: consta a l'etiqueta).

Pistes de la discogràfica

La casa “Odeon” comença a fabricar discos a Badalona els anys 1.924/25. Per tant ja tenim la prima data de la banda superior. Primera aproximació : **Gravat abans de 1.925**

La marca “Odeon” amb l'etiqueta de color del llac blau i la silueta del teatre Odeon s'inicia el 1.914 i dura fins 1.922. Segona aproximació: **Gravat abans de 1.922** .

El darrer **N° de disc** de l'etiqueta de color de l'any 1.922 fou el SO-2513. Els números de discs entre 1.920 i 1.922 fluctuen entre SO-2300 i SO-2745. En el cas que ens ocupa és (**SO-2324**) aquesta pista ens portaria a deduir que es una gravació feta la **segona meitat de l'any 1.920**.

El N° de catàleg de la sèrie Odeon A-139./// (i tres dígit més) s'inicia el 1.920. En aquest cas tenim: **A-139.087**. Aquest N° de catàleg ens situa entre 1.920 i inicis de 1.921. Confirma les dades anteriors.

Pista de l'autor de la música.

En Vicenç Bou va escriure aquesta sardana l'any 1.920. Per tant estem d'avant d'una primera gravació i s'ha de considerar com a gravació important per que demostra la gran acceptació popular de la sardana puig al poc d'estrenar-la ja s'enregistra en disc, En V. Bou estava en plena vena de inspiració musical. Confirma la dada anterior.

Totes les gravacions d'aquesta sardana fetes per les diferents cobles del moment són sensiblement posteriors excepte la impressionada per la P. Bisbal l'any 1.924, quant en Bou i la Montgrins ja s'havien inflat a vendre discos,

2n. Cas es un xic més complicat.

Títol de la sardana “**Anita**” d'Eduard Mercader (Tano). Cobla “**Barcelona – Albert Martí**”

Discogràfica “**Regal**”. N° de catàleg: **DK-8091**. N° de disc: “**K-1866**” (gravat a Pasajes. San Sebastian).

Al disc hi consta; “**grabado viva-tonal.**”

Pista de la cobla: Cal recordar que aquesta cobla es formà d'una escissió de la cobla Barcelona a finals de 1.928 i com d'altres cobles fou aniquilada per la guerra civil. Per tant tenim una primera aproximació: **1.928-1.936**

La companyia discogràfica. L'any 1.930 es fusionen tres discogràfiques: Gramòfon – Odeon i la Regal. Poc temps després (1.932) la discogràfica Regal premsa els seus discs a Barcelona. Aquest no es fet a Barcelona. Per tant una nova limitació: **es inferior a 1.931. La data queda acotada entre 1.928-1.931**

Al disc hi consta: “grabacion **viva – tonal**” expressió equivalent a gravació elèctrica que a casa nostra s'inicia a finals de 1.927. Durant dos o tres anys i com a propaganda hi consta en la majoria de discogràfiques: Odeon-Regal, Polydor... D'aquí surt una tercera aproximació que confirma l'anterior. **1.928-1.931**

Aquesta gravació surt en un catàleg Regal de desembre de 1.930 . Això, però, no confirma la data de gravació si no que, en aquell moment, aquest disc era a la venda.

El número de catàleg més alt era el DK– 8179 i el més baix el DK-8024. En aquest cas tenim DK-8091 Emprant una mica la lògica ens porta definitivament i amb tota seguretat a finals de **1.929 o inicis de 1.930**

I acabarem amb un tercer cas:

Títol de la sardana “**Vol d'àliga**” Vallespí J. . Cobla “**Montgrins**”

Discogràfica “**Odeon**”. N° de catàleg: **182.774**. N° de disc: “**SO-5809**” (gravat a Barcelona “Transocenic Trading Company” Al disc hi consta; “**veroton.**”

En aquest cas la cobla no ens dóna cap pista interessant, però de fet n'hi ha una. Surt un gran tenora que trenca tots el motlles. Quin só!, quina dicció!. Això, fins aquesta data, no s'havia sentit a la Montgrins. És de les primeres gravacions del tenora Lluís Cotxo que entra a la cobla en 1.928 justa quan en V. Bou deixa el lloc a un jove Narcís Paulís. Primera aproximació: **La gravació es posterior a 1.928.**

L'autor, en Joaquim Vallespí, fundador de la cobla Montgrins, no data la seva sardana. Conseqüència: No dona cap pista.

El fabricant "**Transoceanic Trading Company**" sabem:

Aquesta multinacional dels països baixos va comprar la discogràfica "Odeon" en estat ruïnós i la va reflotar. Això succeïa el 1.924 fins a 1.929-2.930 que es absorbida per Gramofon. D'aquesta fusió en sortirà la nova productora discogràfica: "Gramòfon - Odeon S.A.E."

Per tant tenim una segona aproximació; **que es inferior a 1.930.** La banda fluctua entre **1.928 i 1.930**

Al disc hi consta la paraula: "**Veroton**". Aquesta es la paraula escollida per "Odeon." per nomenar les gravacions elèctriques: any 1.928 més dos o tres anys de marge per que el públic s'acostumi a les gravacions elèctriques, dona un marge de **1.928- 1.931.**

El numero de catàleg d'Odeon (182.///) no es de fiar; però sabem que durà de 1.927 fins a 1.931-32 No ens aporta llum al respecte.

El numero de disc d'Odeon es del tot fiable: el "**SO-5809**" i correspon a mitjans de 1.929. Per tant la data d'aquesta gravació seria la fixaríem indefectiblement **dins l'any 1.929.**

Per cert que en aquest disc es pot escoltar i admirat el so i la dicció del tenora Lluís Cotxo. Sempre que l'escolto em ve a la memòria una exhortació que va fer-me un dels grans compositors desaparegut fa un parell d'anys: "Els que parreu, escriviu o estudiueu la música de les nostres cobles i solistes no us oblideu de parlar de'n Lluís Cotxo." Quanta raó tenia el malaurat mestre!!

Be aquesta és la tasca que intentem portar a termini i amb el temps volen que cada gravació en Cd quedi perfectament referenciada i data de mode i manera que els que vinguin darrera nostre no tinguin cap dubte sobre el treball que hem intentat fer. Crec que aquest és el millor sistema per mantenir la flama històrica de les cobles, per ajudar als amants de la sardana, als historiadors, als professors i al públic en general interessat en el tema.

De totes maneres hom te la sensació, i espero que sigui sols això, una sensació, que estic fent una travessia pel desert on l'únic company de ruta és la meva ombra que, mandrosament, va girant al meu costat. Sovint em pregunto: arribarem a algun oasi on hi trobarem ajut i algú amb qui compartir inquietuds?

M'agradaria poder respondre afirmativament.

Antoni Torrent
President de "Fonovilassar78"
Web: fonovilassar.tk